

УДК 336.64:334.716

Валерія Колосок
Яна ХодоваValeria Kolosok
Yana Khodova**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО–МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО АНАЛІЗУ
ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ У СКЛАДІ
ХОЛДИНГУ****FEATURES OF THE ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL APPROACH
TO THE ANALYSIS OF THE RESULTS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN THE
HOLDING**

У статті розглянуто основні показники ефективності діяльності металургійних підприємств України, які є складовими елементами структури холдингу. За допомогою системи фінансових коефіцієнтів було здійснено оцінку ефективності діяльності промислових підприємств у складі холдингу.

Ключові слова: холдинг, промислове підприємство, ефективність, фінансовий стан, динаміка, оцінка

The article deals with the efficiency indices of industry activities of the metallurgical enterprises of Ukraine which are the constituent elements of the holding company. The evaluation of the efficiency activity of the industry enterprises in the holding was made by means of the financial ratios system.

Keywords: holding, an enterprise, efficiency, financial performance, dynamics, assessment.

Постановка проблеми. На сучасному етапі економічного розвитку України успішне вирішення проблем, пов'язаних із функціонуванням виробничих підприємств, їх об'єднань, галузей, залежить від належної роботи фінансового механізму як організаційної основи управління фінансами, побудова та злагоджена робота якого повинна відповідати сучасним пріоритетам та тенденціям ринку. Для забезпечення економічного розвитку в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, підприємства повинні контролювати і підвищувати економічну та фінансову ефективність своєї діяльності за допомогою нових, вдосконалених фінансових механізмів.

Ефективність діяльності підприємств безпосередньо визначає його загальний фінансовий стан, для оцінки якого використовується затверджена система показників результативності фінансово–господарської діяльності. Враховуючи те, що оцінка ефективності та фінансового стану незалежних (не інтегрованих) підприємств є достатньою мірою визначеною та дослідженою, висновки до аналізу діяльності таких підприємств трактують чітко і однозначно.

Проте на сьогоднішній день наукове завдання щодо оцінки діяльності виробничих підприємств, які є інтегрованими до складу холдингових груп, потребує ґрунтовних досліджень. Практика показує, що формальне застосування відомих принципів оцінки ефективності для оцінювання діяльності підприємств у складі груп призводить до некоректних результатів. Розрахунок фінансових показників, без урахування особливостей та умов роботи холдингової структури, свідчить про погіршення фінансового стану інтегрованого підприємства. Підставою для такої гіпотези необхідно вважати те, що на підприємствах, при об'єднанні у групу за холдинговим типом, виникають зміни не тільки в організаційній та управлінській структурах, а й в структурі формуванні капіталу та відповідно балансу. Цим зумовлюється актуальність завдання щодо обґрунтування критеріїв для визначення оптимального рівня показників фінансово–економічного стану інтегрованого підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективного функціонування корпоративних інтегрованих структур серед українських дослідників висвітлювалось у працях таких науковців, як: О.І. Амоша, М.Г. Білопольський, В.М. Геєць, Г.Г. Кірейцев, А.М. Поддєрьогін, Ф.Ю. Поклонський.

У статті проведено порівняння показників фінансової ефективності металургійних підприємств до та після зміни їх статусу в організаційній структурі управління в результаті входження до складу холдингу.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування критеріїв для визначення оптимального рівня показників фінансово–економічного стану інтегрованого підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення фінансового становища підприємства потребує інформації про економічні ресурси підприємства, його фінансову структуру, ліквідність і платоспроможність, а також здатність адаптуватися до змін зовнішнього середовища, в якому воно функціонує. Стандартом інформації про фінансове становище підприємств та ефективність їх діяльності виступає фінансова звітність [7; 8]. У разі інтегрованих підприємств, оцінку фінансового становища необхідно проводити водночас для кількох рівнів організаційної структури – для холдингу (групи), дивізіону та виробничого підприємства – для отримання об'єктивної оцінки ефективності діяльності, при дотриманні умов порівняльності. Це ускладнює завдання аналізу та оцінки ефективності, проте відповідає сучасним умовам управління та організації роботи інтегрованих підприємств [9].

Гірничо–металургійний комплекс (ГМК) України є одним із базових для економіки держави. Результати роботи комплексу, поступове зростання обсягів виробництва дозволяють позитивно оцінити перспективи його розвитку. До середини 90–х років основними представниками ГМК України виступали окремі підприємства як самостійні юридичні особи. Протягом 1999–2004 рр. відбулася інтеграція підприємств ГМК у структури великих приватних транснаціональних фінансово–промислових груп. Широкомасштабний процес консолідації великих виробництв із метою адаптації до ринкових умов сприяв появі об'єднань підприємств, названих холдингом [6].

Кожен із українських гірничо–металургійних холдингів організовано як вертикально інтегрований за принципом єдності технологічного ланцюжка. Активи (підприємства та компанії), якими володіє група, належать різним галузям гірничо–металургійного бізнесу, до складу холдингів входять як українські так і зарубіжні активи групи. Описані зміни у структурі організації власності ГМК України зумовлюють розвиток методів і інструментів економіки та управління підприємством. Визначення та аналіз ефективності діяльності залишаються актуальними аспектами економічного управління також і у випадку інтегрованої організації бізнесу, як для цілей внутрішнього використання керуючими структурами груп та холдингів, так і зовнішнього – для конкурентів, інвесторів, суспільства, держави [2].

У цьому дослідженні для висвітлення впливу структури власності холдингів на ефективність діяльності їх структурних підрозділів, в умовах перерозподілу компетенцій та відповідальності у межах організаційно–управлінської структури холдингу, проведений порівняльний аналіз фінансово–економічного стану двох підприємств холдингу Метінвест за період 2009–2011 рр.: ПАТ «ММК ім. Ілліча» та ПАТ МК «Азовсталь».

У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства виступає його ліквідність і платоспроможність, аналіз яких проведено для підприємств холдингу (табл. 1). Оцінку ліквідності виконано за стандартом для незалежних підприємств, на основі системи фінансових коефіцієнтів, які дозволяють зіставити вартість поточних активів, що мають різний ступінь ліквідності, із сумою поточних зобов'язань. До них належать: коефіцієнт загальної ліквідності (Кзл), коефіцієнт термінової ліквідності (Ктл), коефіцієнт абсолютної ліквідності (Кабс) [5].

Таблиця 1

Зіставлення показників ліквідності і платоспроможності ПАТ «МК Азовсталь» та ПАТ «ММК ім. Ілліча» у 2009–2011 рр.

Коефіцієнти ліквідності	2009 р.		2010 р.		2011 р.	
	Азовсталь	ім. Ілліча	Азовсталь	ім. Ілліча	Азовсталь	ім. Ілліча
Кзл	1,62	3,05	1,39	2,7	2,2	1,44
Ктл	1,44	2,13	1,24	1,95	1,75	1,02
Кабс	0,002	0,31	0,004	0,13	0,04	0,08

Порівняння динаміки коефіцієнтів ліквідності і платоспроможності двох підприємств холдингу представлено на рис. 1 та 2. Для не інтегрованих підприємств прийнято як оптимальні такі рівні коефіцієнтів:

- загальної ліквідності [1,5 – 2,25];
- термінової ліквідності [$<0,6$];
- абсолютної ліквідності [0,2 – 0,3].

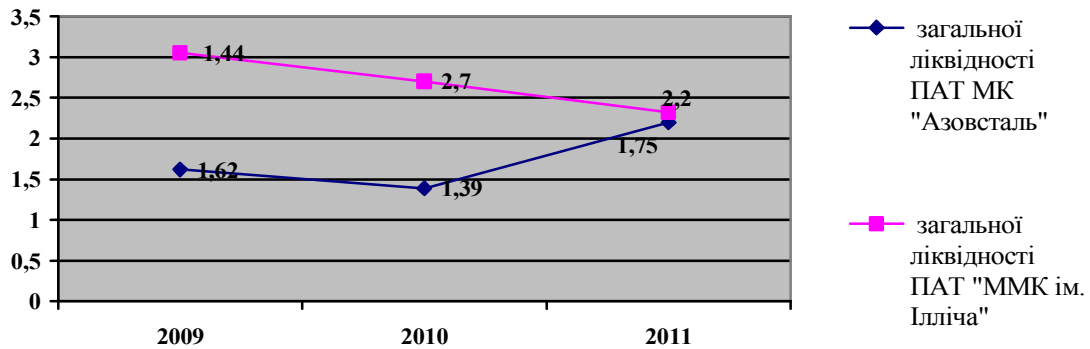

Рис. 1. Динаміка коефіцієнтів ліквідності і платоспроможності (загальної ліквідності) ПАТ "МК Азовсталь" та ПАТ "ММК ім. Ілліча" у 2009–2011 рр.

Згідно із отриманими розрахунками показників ліквідності і платоспроможності аналізованих підприємств у період із 2009 до 2011 рр. можна зробити висновок про те, що обидва підприємства володіють значним обсягом вільних ресурсів, які сформувалися завдяки власним джерелам. Також підприємства мають достатні платіжні можливості щодо розрахунків із дебіторами.

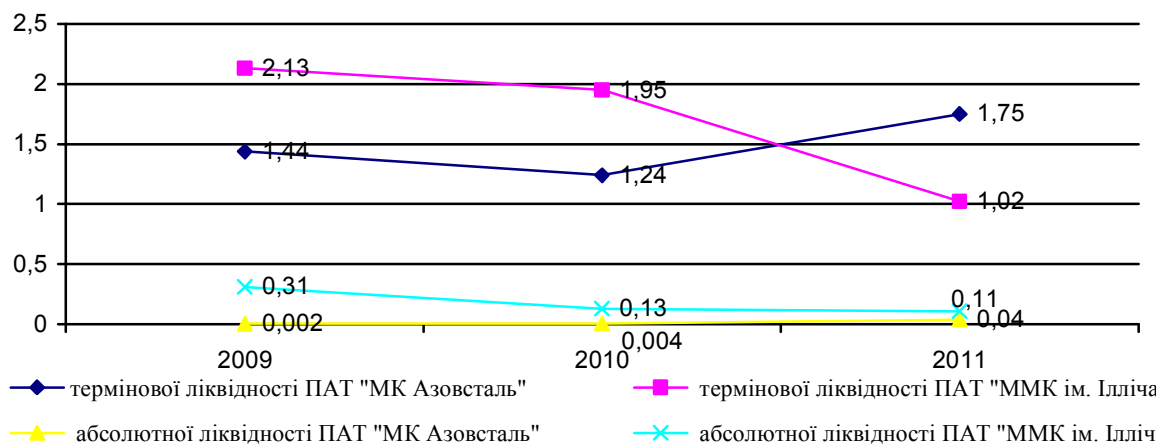

Рис. 2. Динаміка коефіцієнтів ліквідності і платоспроможності (термінової і абсолютної) ПАТ "МК Азовсталь" та ПАТ "ММК ім. Ілліча" у період 2009–2011 рр.

Однак, що стосується розрахунку коефіцієнта абсолютної ліквідності, обидва підприємства мають показники значно нижче нормативного значення в 2009–2011 рр. Низький показник цього коефіцієнта свідчить про зменшення грошових коштів на підприємствах і неготовність підприємств негайно ліквідувати у повному обсязі короткострокову заборгованість, що зумовлено об'єднанням ПАТ «МК Азовсталь» у 2009 р. і ПАТ «ММК ім. Ілліча» у 2010 р. із ТОВ «Метінвест Холдинг».

Однією із найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість (стабільність), яка гарантує надійну платоспроможність, рівновагу між власними та залученими засобами, захист від випадковостей ринкових коливань, довіру кредиторів і інвесторів, наявність величини прибутку достатньої для самофінансування. До системи показників, які у вітчизняній і світовій практиці використовуються для оцінки фінансової стійкості підприємства, відносяться: автономії, фінансової залежності, маневреності власного капіталу, забезпеченості оборотних коштів власними оборотними коштами, фінансової стійкості, співвідношення залученого і власного капіталу, забезпеченості власними оборотними засобами, співвідношення необоротних і власних коштів [4].

Аналіз фінансової стійкості на «МК Азовсталь» і «ММК ім. Ілліча» у періоді із 2009 до

2011 рр. (табл. 2) свідчить про достатньо високий рівень незалежності підприємств від зовнішніх запозичень (коефіцієнт автономії), про зменшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства (коефіцієнт фінансової залежності) на «МК Азовсталь» та незначне збільшення цієї частки на «ММК ім. Ілліча» у 2010 р. через входження комбінату до складу ТОВ «Метінвест Холдинг». Коефіцієнт маневреності власного капіталу в 2009–2011 рр. на «МК Азовсталь» свідчить про достатність власного капіталу фінансувати поточну діяльність, а у той час на «ММК ім. Ілліча» частина власного капіталу, яка є джерелом покриття поточних активів, зменшується, що може призвести до неспроможності фінансувати поточну діяльність власним капіталом.

Таблиця 2

**Аналіз показників фінансової стійкості ПАТ «МК Азовсталь»
та ПАТ «ММК ім. Ілліча» у 2009–2011 рр.**

Коефіцієнти фінансової стійкості	Значення					
	2009 р.		2010 р.		2011 р.	
	Азовсталь	ім. Ілліча	Азовсталь	ім. Ілліча	Азовсталь	ім. Ілліча
Кав	0,487	0,876	0,422	0,804	0,527	0,634
Кфз	0,512	0,123	0,577	0,195	0,472	0,365
Кмвк	0,211	0,289	0,289	0,171	0,270	0,070
Кзвок	0,381	0,0673	0,281	0,631	0,555	0,307
Кфс	0,599	0,877	0,477	0,807	0,702	0,649
Кспзв	1,051	0,140	1,368	0,242	0,893	0,574
Кзвоз	0,169	0,677	0,175	0,416	0,234	0,110
Кснвк	0,788	0,710	0,710	0,828	0,729	0,729

Забезпеченість оборотних коштів власними оборотними коштами відповідає нормативному значенню і показує збільшення цього показника на «МК Азовсталь» і свідчить про забезпеченість ресурсами для проведення незалежного фінансування. На «ММК ім. Ілліча» цей коефіцієнт поступово зменшується та свідчить про недостатність ресурсів для самостійного фінансування. Коефіцієнт співвідношення власного і залученого капіталу характеризує фінансову стійкість підприємства. Значення цього коефіцієнта показує, що обидва підприємства є залежними від зовнішніх фінансових джерел. Однак, коефіцієнт фінансового ризику показав зменшення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів на «МК Азовсталь», тобто про збільшення фінансової стійкості, що не можна сказати про «ММК ім. Ілліча», де цей коефіцієнт показав збільшення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів.

Забезпеченість власними оборотними засобами на «МК Азовсталь» є досить достатньою. На «ММК ім. Ілліча» забезпеченість власними оборотними засобами є теж достатньою, але зменшується в 2011 р. і говорить про зменшення забезпеченості підприємства власними оборотними засобами.

Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів у продовж років 2009–2011 рр. свідчить про високий рівень забезпеченості необоротних активів власними коштами на обох металургійних підприємствах.

Стабільність фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки зумовлена значною мірою його діловою активністю, що залежить від ринків збуту продукції, його ділової репутації, ступеня виконання плану за основними показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів і стабільності економічного зростання.

Таблиця 3

**Аналіз показників ділової активності ПАТ «МК Азовсталь»
та ПАТ «ММК ім. Ілліча» у 2009–2011 рр.**

Коефіцієнти ділової активності	Значення					
	2009		2010		2011	
	Азовсталь	ім. Ілліча	Азовсталь	ім. Ілліча	Азовсталь	ім. Ілліча
Кт	0,511	1,022	0,632	1,181	1,082	1,685
Ко	0,833	2,713	0,903	3,546	1,760	4,111
Коз	7,513	7,195	8,160	11,901	8,281	14,103
Кск	1,048	1,116	1,498	1,467	2,050	2,653

Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється насамперед у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає в дослідженні рівнів і динаміки різноманітних коефіцієнтів оборотності (табл. 3).

Згідно з аналізом отриманих розрахунків показників ділової активності на прикладі діяльності ПАТ «МК Азовсталь» і ПАТ «ММК ім. Ілліча» у період із 2009–2011 рр. можна зробити такий висновок. Досліджувані підприємства в аналізованому періоді забезпечили більш ефективне використання активів завдяки обсягам реалізації. Швидкість обороту активів багато в чому залежить від органічної побудови капіталу, тобто питома вага оборотних активів збільшувалась і тим самим прискорювалась оборотність капіталу. Також збільшення швидкості обігу оборотних запасів свідчить про збільшення обсягу реалізації продукції і наявності системи постачання сировини і матеріалів. Така тенденція зумовлена передусім входженням комбінатів до складу ТОВ «Метінвест Холдинг», яке посилює ринкові позиції компанії і дозволило забезпечити стабільне надходження сировини.

Проте, на відміну від аналізу фінансового стану, аналіз прибутковості та рентабельності для підприємств холдингу за традиційним підходом дає некоректні результати, та не відображає зміну статусу та ролі виробничих підприємств у складі холдингової структури [3]. Розглянемо висновок на прикладі фінансових показників господарської діяльності для ПАТ «МК Азовсталь» та ПАТ «ММК ім. Ілліча», представлених у табл. 4 та 5.

Таблиця 4

Основні показники господарської діяльності ПАТ «МК Азовсталь»

№	Показники, тис. грн.	2009	2010	2011
1.	Чистий дохід від реалізації продукції	15704523	23832774	30876257
3.	Валовий прибуток/ збиток	445895	5955	(– 848848)
5.	Фінансові результати від операційної діяльності:	(–75764)	(–633843)	(–175949)
6.	Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	(–101096)	(–119474)	505567
7.	Фінансові результати від звичайної діяльності:	(–178572)	(–50334)	(–2694887)
8.	Чистий збиток:	(–178572)	(–507502)	(–2695424)

Таблиця 5

Основні показники господарської діяльності ПАТ «ММК ім. Ілліча»

№	Показники, тис. грн.	2009	2010	2011
1.	Чистий дохід від реалізації продукції	13347799	24885328	33026592
3.	Валовий прибуток/ збиток	1227018	1912426	(–967837)
5.	Фінансові результати від операційної діяльності	–257814	–60738	(–2242237)
6.	Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування	(–255230)	(–336378)	(–4202742)
7.	Фінансові результати від звичайної діяльності:	(–255230)	(–416818)	(–4509929)
8.	Чистий збиток:	(–255240)	(–418885)	(–4510145)

Аналіз наведених показників вказує на наявне протиріччя – при постійному зростанні обсягів реалізації продукції та чистого доходу на підприємствах отримано вкрай низькі та негативні показники фінансових результатів та чистого прибутку. Така ситуація неможлива для незалежних підприємств, проте цілком пояснюється щодо холдингової структури.

Інтеграція до великих холдингових структур докорінним чином змінює методи економіки та управління вітчизняними підприємствами. Так, використання у холдингових структурах специфічних механізмів управління грошовими потоками, трансфертного ціноутворення, виокремлення та диференціювання центрів фінансової відповідальності, призвели до сутнісного перерозподілу прав власності щодо фінансових результатів діяльності учасників холдингової структури [1]. У фінансовій структурі холдингу промислове підприємство набуває статусу центру витрат, який за своїм функціональним призначенням у структурі холдингу позбавлений компетенції генерування прибутку. Функція акумулювання прибутку холдингової структури зосереджується на рівні керуючої компанії, залишаючи за виробничими активами лише функцію контролю витрат. Таким чином, результативні показники ефективності діяльності холдингу більше не можуть використовуватись як підсумкові для його промислових підприємств. Тому традиційні підходи до оцінки ефективності діяльності для виробничих активів холдингу потребують розвитку та вдосконалення.

Висновки. У статті обґрунтовано актуальність наукового завдання щодо обґрунтування критеріїв для визначення оптимального рівня показників фінансово–економічного стану інтегрованого підприємства.

Доведено, що на підприємствах, при об'єднанні у групу за холдинговим типом, виникають зміни не тільки в організаційній та управлінській структурах, а й в структурі формуванні капіталу та відповідно балансу. Описано зміни у структурі організації власності холдингу, що ініціює розвиток методів і інструментів економіки та управління підприємством. Визначення та аналіз ефективності діяльності залишаються актуальними аспектами економічного управління також і у разі інтегрованої організації бізнесу, як для цілей внутрішнього використання керівними структурами груп та холдингів, так і зовнішнього – для конкурентів, інвесторів, суспільства, держави.

Методичні підходи до оцінки діяльності виробничих підприємств, які є інтегрованими до складу холдингових груп, потребують ґрунтовного розвитку та вдосконалення. Підтверджено, що формальне застосування відомих принципів оцінки ефективності для оцінювання діяльності підприємств у складі груп призводить до некоректних результатів. Аналіз та оцінка показників ефективності діяльності інтегрованих підприємств повинен урахувати особливості та умови роботи холдингової структури.

Запропоновано для випадку інтегрованих підприємств оцінку фінансового становища проводити водночас для кількох рівнів організаційної структури – для холдингу (групи), дивізіону та виробничого підприємства – для отримання об'єктивної оцінки ефективності діяльності, при дотриманні умов порівняння. Пропонований підхід забезпечує відповідність методів аналізу та оцінки ефективності сучасним умовам управління та організації інтегрованих підприємств.

Для висвітлення впливу структури власності холдингів на ефективність діяльності їх структурних підрозділів, в умовах перерозподілу компетенцій та відповідальності у межах організаційно – управлінської структури холдингу, проведений порівняльний аналіз фінансово–економічного стану двох металургійних підприємств до та після зміни їх статусу в організаційній структурі управління в результаті входження до складу холдингу.

Список літератури

1. Колосок В. М. Методологія розвитку стратегічного управління великих промислових підприємств: моногр. / В. М. Колосок. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2012. – 247 с.
2. Колосок В. М. Порівняння ефективності діяльності підприємств гірничо–металургійних корпоративних структур України / В. М. Колосок, М. В. Верескун, К. М. Дроботіна, Ю. С. Угровата // Схід. – 2012. – №1(115) – С.43–49.
3. Колосок В. М., Ходова Я. О. Оцінка ефективності діяльності підприємств металургійних комплексів України // Вісник Хмельницького національного університету: Сер.: Економічні науки: Зб. наук. пр. – Хмельницький: ДВНЗ «ХНУ», 2012. – Вип. №1 (184). – С. 10–15 .
4. Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент. / Г. Г. Кірейцев. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с.
5. Поддєрьогін А. М., Буряк Л. Д. Фінансовий менеджмент:– К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.
6. Колосок В. М., Ходова Я. О. Особливості інвестиційного забезпечення стратегічного управління промислових підприємств. Економічний аналіз: зб. наук. праць // Тернопільський національний економічний університет; за ред. Шкарабана С. І. – Тернопіль: «Економічна думка», 2012. – Вип. 10. – Ч. 3. – С. 293–296.
7. Колосок В. М., Ходова Я. О. Функціонування фінансово–економічних механізмів вітчизняних підприємств в умовах інтеграційних процесів. // Вісник Національного технічного університету «ХПІ»: Зб. наук. пр. Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 44. – С.71–79.
8. Колосок В. М., Ходова Я. О. Проблеми формування звітності вітчизняних підприємств в умовах інтеграційних процесів. // Збірник матеріалів Міжнародної науково–практичної конференції «Стратегія інноваційного розвитку економіки: бізнес, наука, освіта». – Алушта, НТУ «ХПІ», 2013 р. – С. 253–255.
9. Колосок В. М., Ходова Я. О. Фінансове забезпечення промислових підприємств в умовах інтеграційних процесів // Международная научно–техническая конференция Университетская наука – 2013. – Мариуполь: ГВУЗ «ПГТУ», 2013. – Т. III. – С. 94–95.

10. Метинвест: официальный сайт <http://www.metinvestholding.com>.

References

1. Kolosok V. M. Metodologiya rozvitku strategichnogo upravlinnya velikikh promislovikh pidpriyemstv. / V. M. Kolosok. Mariupol: DVNZ «PDTU», 2012. – 247 s.
2. Kolosok V. M. Porivnyannya effektivnosti diyalnosti pidpriyemstv girnicho – metalurgijnikh korporativnikh struktur Ukrainy / V. M. Kolosok, M. V. Vereskun, K. M. Drobotina, Yu. S. Ugrovata // SKHID. – 2012.–№1(115) – s. 43–49.
3. Kolosok V. M. Khodova Ya. O. Ocinka effektivnosti diyalnosti pidpriyemstv metalurgijnikh kompleksiv Ukrainy // Visnik khmelnickogo nacionalnogo universitetu: Ser.: Ekonomichni nauki: zb. nauk. pr. – Khmelnickij: DVNZ «KHNV», 2012. – Vip. №1 (184). –s. 10–15 .
4. Kirejcev G. G. Finansovij menedzhment. G.G. Kirejcev. – Zhitomir: Zhiti, 2001. – 440 s.
5. Poddyerogin A. M., Buryak L. D. Finansovij menedzhment:– K.: KNEU, 2005. – 535 s.
6. Kolosok V. M., Khodova Ya. O. Osoblivosti investicijnogo zabezpechennya strategichnogo upravlinnya promislovikh pidpriyemstv.ekonomichnij analiz: Zb. nauk. prac // Ternopilskij nacionalnij ekonomichnij universitet; Za red. Shkarabana S.I. – Ternopil: «Ekonomichna dumka», 2012. – Vip. 10. – ch. 3. – s. 293–296.
7. Kolosok V. M., Khodova Ya.O. Funkcionuvannya finansovo–ekonomichnikh mexanizmv vitchiznyanikh pidpriyemstv v umovax integracijnix procesiv. // Visnik nacionalnogo texnichnogo universitetu «KHPI»: Zb. nauk. pr. Seriya: Texnichnij progres ta effektivnist virobnictva. – KH.: NTU «KHPI». – 2013. – № 44. – s.71–79.
8. Kolosok V. M., Khodova Ya. O. Problemi formuvannya zvitnosti vitchiznyanikh pidpriyemstv v umovax integracijnix procesiv. // Zbirnik materialiv mizhnarodnoi naukovo–praktichnoi konferencii «Strategiya innovacijnogo rozvitku ekonomiki: Biznes, nauka, osvita». – Alushta, NTU «KHPI», 2013 r. – s. 253–255.
9. Kolosok V. M., Khodova Ya. O. Finansove zabezpechennya promislovikh pidpriyemstv v umovax integracijnix procesiv // Mezhdunarodnaya nauchno–tekhnicheskaya konferenciya. Universitetskaya nauka–2013.–Mariupol: GVUZ «PGTU», 2013. – t.III. – s. 94–95.
10. Metinvest: oficialnyj sajt <http://www.metinvestholding.com>.

*Колосок Валерія Михайлівна, д.е.н., професор
професор кафедри економіки підприємств
Приазовського державного технічного університету
Ходова Яна аспірант кафедри економіки підприємств
Приазовського державного технічного університету*

Стаття надійшла до редакції 30.09.2013